

אפשרויות צבאיות לפתיחת מצר הורמוז: מגבלות ואילוצים

מיכאל אייזנשטדט¹, אסף אוריון | גיליון 2122 | 26 במארס, 2026

שחרור אחיזתה של איראן במצר הורמוז והפסקת השיבוש שהיא גורמת לכלכלת העולם ידרשו לא רק הפחתת איומים על השייט, אלא גם הגברת הלחץ על כלכלת איראן כדי להרתיעה מהתקפות נוספות וליצור מנוף לדיפלומטיה.

לאחר שתקפה יותר מעשרים ספינות במצר הורמוז או בסמוך לו מאז תחילת המלחמה, איראן כוננה משטר מעבר סלקטיבי דרך צוואר הבקבוק במפרץ הפרסי: בעוד היא מייצאת בעצמה נפט וגז טבעי ומאפשרת מעבר בטוח למדינות ש"משלמות אגרה", היא מונעת מעבר מכל האחרות. [תנאי](#) טהראן לסיום המלחמה כוללים "משטר משפטי חדש למצר הורמוז" - אתגר ברור לאינטרסים אמריקאיים, גלובליים ואזוריים. ב-21 במארס, הנשיא טראמפ הציג [אולטימטום](#), שלפיו תחנות הכוח של איראן יושמדו אלא אם היא תפתח את המצר במלואו תוך 48 שעות. צבא איראן הגיב באיומים לפגוע בכל תשתיות האנרגיה, טכנולוגיית המידע והתפלת המים "הקשורות לארה"ב ולישראל" באזור. אחרי יומיים הנשיא [דחה](#) כל תקיפה נגד תחנות כוח בחמישה ימים כדי לאפשר מגעים המתנהלים עם איראן.

נוכח הסכנה לכלכלת העולם, טראמפ הצהיר כי הצי האמריקאי יפתח מחדש את המצר וקרא למדינות אחרות לסייע. ב-19 במארס מנהיגי קנדה, צרפת, גרמניה, איטליה, יפן, הולנד ובריטניה פרסמו [הצהרה משותפת](#) שבה הביעו "נכונות לתרום למאמצים המתאימים להבטחת מעבר בטוח" דרך הורמוז. מאז הגיע מספר המדינות שחתמו על ההצהרה לעשרים ושתיים. בינתיים, כוחות אמריקאים [השמידו](#) יותר מ-130 כלי שיט ימיים איראניים ו-44 זרעות מוקשים ותקפו עשרות יעדים צבאיים לאורך חופי איראן ובמפרץ, כולל אתרי אחסון למוקשים וטילים. ארצות הברית שלחה למזרח התיכון גם את יחידות הנחתים ה-31 וה-11 ואת קבוצות הכוננות האמפיביות "טריפולי" ו"בוקסר" כדי לאפשר מהלכים נוספים.

כשהמלחמה בשבוע הרביעי שלה, מהן האפשרויות הצבאיות של וושינגטון לשבור את אחיזת איראן במצר ובכלכלת העולם? אילו סיכונים טומנות בחובן אפשרויות אלה, ומה הסיכויים להצלחתן?

מענה לאיומים: מבצעי אבטחת שיירות ושחיקת יכולות האויב על החוף

בשנים 88-1987, לקראת סוף מלחמת איראן-עיראק, ארגנה ארצות הברית [את מבצע Earnest Will](#), לאבטחת שיירות שנועד להגן על מכליות כוויתיות. בניגוד לציפיות ארצות הברית, איראן לא נרתעה מנוכחותה הימית. במקום זאת, היא יצרה מעקפים, הפסיקה לתקוף מכליות באמצעות סירות קטנות, אך אתגרה את ארצות הברית על ידי זריעת שדות מוקשים בחשאי, תקיפת מכליות בנמל לאחר שכבר לא היו תחת ליווי והגברת התקפות על כלי שיט שלא היו מוגנים על ידי השיירות. למעשה, מכלית נפט פגעה במוקש כבר בשיירה הראשונה. טהראן לא חדלה מפעילות זו עד לאחר אפריל 1988, בעקבות סדרת פעולות שטח של הצי האמריקאי (מבצע Praying Mantis) שגרמו אבדות כבדות לצי האיראני. עם זאת, השיירות אכן הרתיעו התקפות ישירות על מכליות מלוות, אילצו את איראן להסתמך על אמצעים יעילים פחות, וסייעו להגביל את

¹ מייקל אייזנשטדט הוא עמית בכיר קאהן ומנהל תוכנית לימודי צבא וביטחון במכון וושינגטון.

המלחמה בים עד שהתפתחויות אחרות הובילו את מנהיגי איראן לקבל הפסקת אש (למשל, ניצחונות עיראקיים ביבשה, קריסת המורל באיראן, וההפלה בשוגג של מטוס נוסעים איראני על ידי ארצות הברית שגרמה למותם של כל 290 הנוסעים).

עם זאת, מספר גורמים מבחינים בין הנסיבות אז למצב הנוכחי. המפרץ הוא כיום סביבה מבצעית מורכבת בהרבה. למרות שהצבא האיראני נחלש מאוד, נראה כי הוא שומר על יכולות משמעותיות, כולל מספר רב של סירות קטנות, טילים נגד ספינות וטילים בליסטיים, יחידות ארטילריה ורקטות חופיות, ומספר רב של כטב"מי תקיפה, שרבים מהם ניתן לשגר ממרחק של יותר מ-1,000 מייל, ואם ידלדל המלאי הוא עלול להתחדש על ידי רוסיה ככל שהמשבר ימשך.

הבדל בולט נוסף הוא, שכמעט שלושים ספינות מלחמה היו מעורבות ב-Earnest Will, אז החזיק הצי האמריקאי כמעט 250 ספינות לוחמת שטח גדולות. כיום, כוח משימה בגודל כזה יהווה כמעט שלישי מצי ארצות הברית, שהצטמצם לכ-100 ספינות כאלה, וכנראה זו אינה משימה בת קיימא. בנוסף, הצי האמריקאי חסר ציוד קריטי; לפיקוד המרכזי של ארצות הברית יש כיום רק ספינת קרב חופית (LCS) אחת עם ערכת משימות נגד מוקשים המוצבת באזור.

יתר על כן, ארצות הברית לא הייתה צד לוחם במלחמת איראן-עיראק, ואיראן ניסתה להימנע מעימות עימה בעודה מתקשה להחזיק מעמד מול כוחות עיראקיים. היום, ארצות הברית היא צד במלחמה וספינותיה יותקפו כמעט בוודאות אם יתחילו במבצעי אבטחת שיירות. אמנם ניתן לצמצם איום זה באמצעות תקיפת מחסני הסירות הקטנות ובונקרים לאחסנת טילים ורפנים, אך סביר להניח שהוא לא יעלם לחלוטין. וכאמור, לטהראן דרכים רבות להטריד את תנועת הספנות במפרץ גם אם אינה תוקפת ספינות צי.

לכן, שחיקת היכולת האיראנית לפגוע בסביבת המפרץ חייבת להיות חלק מתמהיל המענה. בנסיבות הנוכחיות, התקפה חסכונית יותר מאשר הגנה, בין היתר משום שככלל, רוב התחמושת ההתקפית זולה יותר ממיינרטים הגנתיים. ארצות הברית ושותפותיה במפרץ חייבות גם לעשות יותר כדי להגן על תשתיות האנרגיה ביבשה. איראן כבר המחישה נכונותה לפגוע במטרות כאלה ועלולה להגביר את התקפותיה אלו כאמצעי מקביל לשיבוש הכלכלה העולמית, או בתגובה לתקיפות על תשתיותיה שלה.

בקיצור, בעוד שמבצעי שיירות והתקפות מוגברות על יכולות צבא איראן עשויים להקל זמנית את הלחץ על שוקי הנפט העולמיים, עלותם גבוהה, הם צורכים זמן רב, ואינם מבטיחים את ביטחון השייט, שכן אפילו התקפות שיריות בודדות עלולות עדיין להרתיע בעלי ספינות, סוחרי אנרגיה וגורמי ביטוח. הצלחה מתמשכת יותר תדרוש גישה משלימה, הכוללת הפעלת לחץ נוסף על כלכלת איראן.

להפוך את אסטרטגיית האויב נגדו

בנוסף להבסת איראן טקטית באמצעות פעילות הגנתית והתקפית, ארצות הברית וישראל צריכות להפוך את אסטרטגיית המשטר נגדו. כדי להרתיע את טהראן מלהשתמש ביכולותיה הצבאיות הנותרות על מנת לאיים על מבצעי שיירות, על הספנות במפרץ ככלל, או על תשתיות אנרגיה. על כוחות ארצות הברית, ישראל וכוחות קואליציה אחרים להפעיל לחץ נגדי על יכולתה של איראן להשתמש במצר הורמוז, ולהבהיר שאם מדינות אחרות אינן יכולות להשתמש במצר, גם איראן לא תוכל. הצעדים הבאים עשויים לקדם את המטרה הזו:

סגר על האי ח'ארג, או תפיסתו? טהראן מייצאת 90 אחוז מהנפט שלה דרך מסופי הטעינה בח'ארג, מה שהופך את האי לעקב אכילס של הכלכלה האיראנית. בארצות הברית נרמז כי כוחות הנחתים עשויים להשתלט עליו, אך כל הגורמים האמריקאים בשטח יהיו פגיעים להפגזה ממושכת מהיבשה. השתלטות על האי כולו תחייב כוח גדול יותר מאשר יחידת נחתים, שהיקפה כגודל לוחם. לחילופין, יש שיטענו שתוכנית שקולה יותר (ופחות מורכבת פוליטית) תהיה לפזר מוקשים במים הטריטוריאליים האיראניים בגישות לח'ארג ולאיים על כלי שיט איראניים שינסו לפנות אותם, כך שמכליות איראניות לא יוכלו לטעון שם מוצרי נפט. אפשרות זו דורשת עיון מעמיק, שכן טהראן יכולה להשתמש בה להצדקת מיקוש נוסף של נתיבי מים בינלאומיים. וושינגטון תוכל להציע לפנות את המוקשים הללו כאשר טהראן תאפשר חופש שיט דרך הורמוז ותפנה את המוקשים שלה בעצמה, ובכך תיצור פתח לדיפלומטיה בסיום המלחמה.

מצור מרוחק על יצוא נפט. איראן המשיכה לייצא נפט לסין לאורך כל המלחמה, ולכן הצי האמריקאי צריך להגיב על ידי יירוט "מכליות צללים" איראניות בין מצר הורמוז למצר מלאקה, הסטתן, החרמתן ומכירתן מטענן, כפי שנעשה בעבר עם מכליות מ"צי הצללים" של ונצואלה, ולהמשיך בכך עד שאיראן תסיר את ההגבלות על התנועה דרך הורמוז. וושינגטון צריכה גם לשקול החרמת מכליות "צי הצללים" האיראניות, המשמשות כאחסון צפ, בעיקר באסיה, ומחזיקות כמעט 140

מיליון חביות נפט – אם **כי מכשולים משפטיים, לוגיסטיים ופיננסיים** עלולים להקשות על כיוון זה. במקום זאת, ממשיך טראמפ **איפשר** לאחרונה מכירה זמנית של נפט איראני שנמצא בים, כדי להוריד את המחירים. צעד זה משקף את חשיבותם של מחירי הנפט בעיני הממשל, הגוברת על העניין בחנק של הכנסות איראן.

מצור קרוב על ייבוא שאינו נפט. כ-80 אחוזים מהייבוא של איראן עובר דרך הורמוז, מה שמעניק לארצות הברית מנוף כלכלי משמעותי. אפשרות אחת היא מצור סלקטיבי, המאפשר לספינות שנשאו בעיקר מוצרי מזון לאיראן לעבור, תוך הסטת הספינות הנושאות חומרי גלם, ציוד וסחורות תעשייתיות.

איומים, ענישה ולמידה אופרטיבית. הנשיא טראמפ **איים** שוב ושוב להשמיד את תשתיות האנרגיה באי ח'ארג אם טהראן תמשיך לחסום את הורמוז. וב-18 במארס, ישראל **תקפה** את שדה הגז של איראן בדרום פארס, כאיתות על נכונות לפגוע בתשתיות האנרגיה האיראניות. טהראן הגיבה במהירות בתקיפת מתקני גז בישראל, כוונת, קטאר וערב הסעודית. בין היעדים הללו היה מתקן ייצוא הגז הטבעי הנוזלי הגדול בעולם ליד דוחה, מה שגרם לנשיא טראמפ **להזהיר**, כי כוחות ארצות הברית ירסו לחלוטין את דרום פארס אם מתקני הגז הטבעי הנוזלי הקטארי ייפגעו שוב. עם זאת, עד כה, אזהרות מאיימות ותקיפות צבאיות מרשימות לא הצליחו לשנות את התנהלות איראן. במקביל לאיומים כאלה, שמטרתם כפייה, ארצות הברית ושותפותיה צריכות גם לנקוט באופן סלקטיבי גישות לא הרסניות ועקיפות, כמו אלו שהוזכרו לעיל, כדי ללחוץ על טהראן, שכן למשטר יש הרבה מה להפסיד אם מגזר האנרגיה שלו עצמו יהיה יעד להתקפות צבאיות.

לאויב יש "זכות הצבעה" – זמן

המשטר האיראני נוטה לשחק לטווח ארוך, ובתגובה לאיום הקיומי שהוא מתמודד איתו כעת, הוא הכפיל את ה"התנגדות" בניסיון לשרוד זמן רב יותר מנחישות אויביו. פגיעה במתקני האנרגיה של איראן כבר הובילה למתקפות גומלין על אתרי אנרגיה במפרץ; השתלטות על מכליות "צללים" עשויה גם היא לעודד את איראן להשתלט על כלי שיט של מדינות אחרות – מה שהיא עדיין מסוגלת לעשות למרות שחיקה משמעותית של כוחות הצי שלה בידי בעלות הברית. לא משנה מה יהיו הטקטיקות הספציפיות שלה, טהראן צפויה לשחק על זמן תוך גביית מחיר משכנותיה. בהיותה נתונה כבר להפצצות כבדות, ייתכן שתתרשם פחות מהתקפות נוספות של בעלות הברית עליה, ותהיה מוכנה יותר לגרום נזק כבד למדינות המפרץ. יתרה מכך, לאיראן דרכים שונות להמשיך ולהגביל את המעבר במצר הורמוז גם לאחר שארצות הברית תחליט לסיים את המערכה מצידה. טהראן תציב אז דילמה לוושינגטון: להיכנע לדרישות טהראן ולתת לה ניצחון, או לנהל מאמץ ממושך להשאיר את המצר פתוח, על חשבון עדיפויות גלובליות אחרות.

אין פתרון קסם לדילמה הזו, וכל האפשרויות הצבאיות לפתוח מחדש את המצר - ולהשאיר אותו פתוח - יהיו כרוכות בסיכון ניכר וידרשו משאבים וזמן משמעותיים, עם השלכות פוליטיות וכלכליות רחבות היקף. ובכל זאת, טהראן מאיימת על ביטחון האנרגיה העולמי וחטפה את כלכלת העולם כבת ערובה, מה שהפך לנקודת המבחן של המלחמה. לא מתקבל על הדעת לאפשר לאיומים האיראניים להימשך ללא הגבלת זמן - בין אם על ספינות העוברות במצר, על אתרי ייצוא נפט וגז במפרץ, או על שניהם. בהתאם לכך, וושינגטון ושותפיה יצטרכו לשלב גישות ישירות ועקיפות, להתמודד עם התקפות מצד איראן תוך הבסת האסטרטגיה שלה, כדי להרתיע איומים ללא סוף, ובאמצעות הסתמכות גם על גישות עקיפות ולא הרסניות ליצור פתח לדיפלומטיה. במקביל, עליהם להתכונן לאפשרות של שיבושים מתמשכים לספנות בעולם, בזרימת האנרגיה ובשווקים הגלובליים, ולעצב מערכה עוקבת שתבטיח חופש שייט במצר מול משטר פצוע אך מסוכן, פגוע ונוטר טינה.

מאמר זה פורסם במקביל באנגלית במכון וושינגטון למדיניות המזרח התיכון.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט.